

FOKUS PÅ FREUD

Der er stadig meget liv i gamle Freud.

En samling på hele 23 essays vidner om, at nutidens psykologer og kolleger fra andre videnskabs- og kulturfelter stadig finder nye indfaldsvinkler til mesteren.

150-året for Sigmund Freuds fødsel fik ikke helt den bevågenhed, man kunne have ønsket. Det var sidste år. I maj måned. Og denne anmeldelse er bagud. For nærværende bog udkom til rette tid. Men hermed foreligger altså en særdeles aktuel udgivelse af centrale tekster fra Freuds hånd. Synd at de er så korte, for Freud skrev som en drøm: et let og flydende sprog om de svært tilgængelige psykoanalytiske begreber. Den interesserede lægmand ville ellers her kunne finde passende undskyldninger for ikke at gå videre, var det ikke for Freuds pædagogiske evner som skribent. Læservenligt ville man kalde det i dag.

Det er dog Freud-teksterne, der er *baggrund* for en række essays, 23 i alt, skrevet af danske fagfolk, forfattere og kulturpersonligheder, som hver belyser Freuds historiske og aktuelle betydning inden for sit tema. Blandt temaerne er: Kærlighedslivets psykologi, massens psykologi, barnets seksualitet, drømmen, kunsten og religionen.

Det er vidende bidragydere, der her belyser en række temaer, Freud tog op – lige fra forrige århundredes begyndelse til 1938, hvor Freud som 80-årig skrev i eksilet. Efter i nogle år at være blevet diverteret med Freud-”kritiske” værker, hvor mindre ånder slår sig op som dialektikere i en dissektion af Freuds tanker om det ubevidste og hans strukturelle analyser af individets psyke, er det en befrielse at møde kompetente skribenter – om end lejlighedsvis kritiske over for mesteren – der formår at se den lysende begavel-

se bag kortlægningen af de dunkle tilskyndelser i det menneskelige sind.

Som når Christian Graugaard foreslår at *remixe* Freud: ”Måske er det først med et århundredes forsinkelse, at vi for alvor kan deponere ærbødigheden og nærme os det freudske teoriekompleks med nysgerrigheden i behold. Vende det på hovedet, problematisere det og udsætte det for sin egen undergravende medicin. Sætte det ind mod vore dages degenerasjonsteorier og naive seksualitetsfundamentalisme.”

Og smerte er der –

Mere end nogen sinde – sådan siger man jo altid, selv om der også i 1930’erne var rigelig brug for en analyse af de menneskelige tilskyndelser til depraveret vold – har vi brug for en tilbundsgående forståelse af de dunkle kræfter, der bevæger enkeltpersoner ud i religiøs ekstremisme og eksorbitant intolerance.

Man kan sige med psykoanalysen, at det hele begynder med barnets seksualitet og kærlighedslivet. Det er omdrejningspunktet for den gentagelse, Freud igen og igen kom tilbage til. Gentagelsen som tvang i det psykiske mønster. Som Judy Gammelgaard siger i essayet om dødsdriften: ”Gentagelsestvangen tilstræber med andre ord en tømning eller rasering af det psykiske apparat i den hensigt at fjerne ethvert spor af smerte.”

Og smerte er der. Det følger af det at være menneske. Ødipuskomplekset er et sådant smertepunkt, selv om

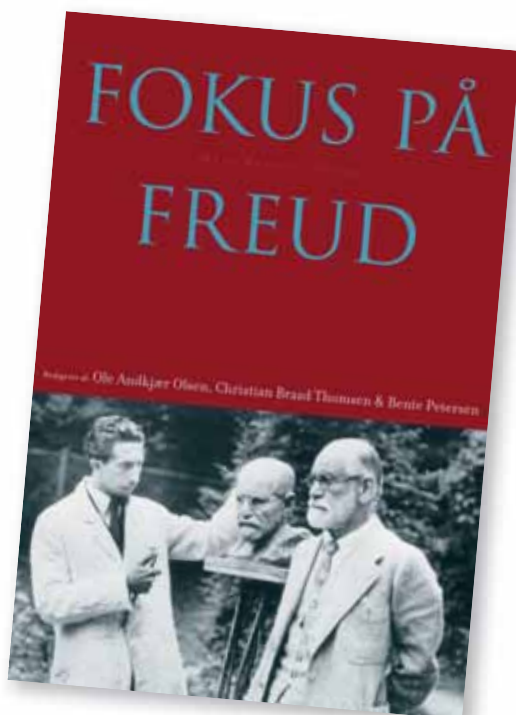
komplekset som sådant er blevet relativiseret af mange med hensyn til dets universalitet og tidsmæssige udstrækning. Oversætter man imidlertid en tidsbunden opdragelsespraksis til vore dages permissive yngelplejemønstre, vil de samme grundlæggende strukturer være til stede i det psykiske. Andkjær Olsen minder i sin *Oprør og faderlængsel* om, at ”Ødipuskompleksets primitive faderlængsel er ifølge Freud ’oprindelsen til religion, moral, samfundsmæssighed og kunst’.”

Det er i omdrejningspunktet mellem familie- og gruppedynamikken, at elementer til forståelse af samfundsmæssige foreteelser skal findes. Det er med andre ord i begreberne narcissisme og massepsykologi, som bevæger sig om det sårede selv sat i relation til det større samfund, at vi skal finde en væsentlig del af forklaringen på fænomenet radikaliserede unge.

En faderfigur

Hele syv essays omhandler eksplicit magt og vold, følgagtighedens væsen, oprør og faderlængsel, gentagelsestvang og dødsdrift, narcissisme på vrangen og neurose og psykose i religion. Det er disse grundlæggende elementer, der determinerer individet som skæbne.

Fraværet af faderen er ikke ensbetydende med, at Ødipuskomplekset dermed er sat ud af kraft. Det virker som et oprør mod etablerede autoriteter. Dertil kommer at den manglende far erstattes af en faderfigur. Steen Visholm påpeger i sit essay, at der ikke er

Bogdata:

Ole Andkjær Olsen, Chr. Braad Thomsen & Bente Petersen (red.): "Fokus på Freud". København: Hans Reitzels Forlag, 2006. 336 sider. 325 kr.

tale om "en forældrefigur, men en figur, der udfordrer forældrelaget uden selv at være far eller mor (...) Massefølelsen foregriber de paradisiske tilstande, føre- ren lover: ingen ubehagelige og kræ- vende forskelle, men sammensmelt- ning og emotionel intensitet."

Drømme om verdensherredømme har sit udspring i det narcissistiske ego. Det er drømme om almagt som gentages i historien, som det gentages i det psykiske. Denne gentagelses- tvang er fatal, når vi taler om sam- fundsmæssige entiteter. De totalitære politiske (og i dag også religiøse) be- vægelser genererer fra det ubevidste. Visholm citerer Freud i *Kulturens Byr- de* fra 1930, hvor Freud kommer ind på, at der altid må være en anden, som bærer af det modsatte/onde, den an- den, som hadet kan rettes mod: "Det var heller ikke noget uforståeligt til- fælde, at drømmen om et germansk verdensherredømme mobiliserede antisemitismen for at komplettere sig selv". Begrebet "germansk" kan selv- følgelig, afhængig af tid, altid udskif-

tes med et andet opstået totalitært be- greb.

Endelig religionen

Freuds behandling af begrebet narcis- sisme fra 1914 danner udgangspunkt for Bo Møhls elaborerede essay om narcissistiske forstyrrelser. I vores sen- moderne samfund, med kulturel fri- sætning og værdiernes forfald, er det svært for unge at gebærde sig i dette frisatte rum. Og det gælder *alle* unge.

For unge med en anden etnisk bag- grund end dansk er det ulige sværere. Dette essay er særdeles oplysende for alle, som gerne vil vide, hvor al denne radikaliserings dog kommer fra.

Freud var ikke blid ved religionen, som vi ved, og Christian Braad Thom- sen tager yderligere religionen ved vingebe- net i sit essay *Kristendommen*. Freud anså religion som en modstand mod at blive voksen og ansvarlig og dermed en neurotisk lidelse. Braad Thomsen foreslår en "som om"-prøve i bestemmelsen af, om noget er neuro-

tisk eller psykotisk: "Hvis man indret- ter hele sit liv, som om man har en far i himlen vel vidende, at det har man nok alligevel ikke, er man neurotisk. Hvis man derimod indretter sit liv i fuld tillid til, at den himmelske far fin- des, er man psykotisk."

Det virkelig betænkelige ved religi- on synes jeg imidlertid ligger i dens implicite modsigelsesfrihed. Når reli- gionen går ind over samfundsmæssi- ge indretninger som lov og ret, bliver religiøse standpunkter ikke alene en sag for det enkelte menneske, men be- rører samfundet som helhed. Så er det, at religion bliver totalitær. Derfor skal religionen som materiel organisation knægtes – og her er det vigtigt, at vi skelner mellem religion og åndelig- hed. Spirituelt engagement for den en- kelte, ja, men indflydelse på sam- fundsindretningen, nej!

Braad Thomsen afslutter sit essay med omtale af en brevveksling mellem Freud og præsten og psykoanalytike- ren Oskar Pfister. Der bestod et genuint venskab mellem de to, og på spørgs- målet fra Freud "Hvordan mon det kan være, at ingen af de fromme har skabt psykoanalysen, hvorfor var man nødt til at vente på en aldeles gudløs jøde?" svarer Pfister kærligt sin gode ven i Wien: "De er ikke gudløs, for den, der lever for sandheden, lever i Gud."

Smuk afslutning på et essay, der el- lers har hudflettet de religiøse eller rettere religionen – men som alligevel formår at lægge vægt på det sande menneskelige – dét, der forener.

Kjeld Hesselmann